գիւրին է համել նիւթական հարստահարութեան....

Նա չը մտածանք որ մեր նըկարագրած տիպը ոչ թէ միայն անուս, կինտօ, բուրժուա թիֆլիսեցին է, ամբողջ թիֆլիսեցին, բայց և բարձրագոյն ուսում առացած, ինտելիգենցիայի պատկանող թիֆլիսեցին։

Թիֆլիսեցին ոտքից մինչև գլուխ անբարոյականացած մի էակ է, որի համար ոչինչ մտաւոր, բարոյական և հոգևոր նպատակ չը կայ կեանքի մէջ։ Հարստահարել, կողոպտել ում և ինչքան կարող ես, փորդ կշտացրու և քեֆ արա, — ահա թիֆլիսեցու դէվիզը։

Թիֆլիսեցու կեանքը մի անընդհատ անասնական օրգիա է, առանց մի ամենաչնչին նշոյլի անգամ մտաւոր կեանքի։

Բայց ինչպէս, ինչ պատճառից առաջ և զօրաւոր հանգամանքների շնորհիւ կազմուել է այդ տեսակ այլանդակ, հրէշաւոր արարած, — ահա մի հասարակական հանելուկ։

Եւ ի՞նչ զերմական ոյժ, ինչ զօրութիւն հարկաւոր է այդ տեսակ անբարոյականացած, մարդկային ամեն արժանաւորութիւնը կորցրած հասարակութեան մէջ մտաւոր կեանքի նըշոյլն անգամ ներշնչելու, ո՞վ կը լինի այն հրաշալի, աստուածային ոյժը, որ կը սթափեցնի մի ամբողջ ապականուած հասարակութիւն իր սարսափելի, մշտական օրգիայից, և կը զգի նրա մէջ մտաւոր առաջադիմութեան առաջին սերմերը, բարոյական, մտաւոր ձգտումների, հասարակական իղձերի առաջին կայծեր...

Ու ով, բացի մի անողորմ ոյժից, ժ ա մ ա ն ա կ ի ց, որ հողահետ կը հնձի, կը մաքրի մեր ժամանակակից ապականուած հասարակութեան երկու երեք սերունդներ, կեանքից վերջնական տեղափոխելով նրանց և ասպարէզ բանալով նոր, աւելի թարմ, աւելի ազնիւ սերունդի առջև։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 6 փետրուարի

Նուաստս ստորագրեալ Ղուկաս Ղուկասեանց, համապատասխանելով դէպի Ռոստոմեան իմ առևտրական գործերով, հանգուցեալ Բոստով (Դոնի վրա) խանածիր Ռոստոմի տանը, որ իմ երկրացի է և որանց բացի մեզանից կայլին ազգասիրելիներից չասեր և նոյնպէս այլ քաղաքացի համերի խնդրելի ժամանակ առաջարկելուցից համարել գրամ յօգուտ Թիֆլիսեայի մեր հայ աղքատ երեխայների. Գումարեցաւ 96 րուբլ, որ և ուղարկում եմ խմբագրութեանդ նուիրատուների ցուցակի հետ միասին. փոքր խնդրում եմ հասցնել ըստ պատկանելոյն, իսկ անունները տպագրել «Մշակ» լրագրում.

Ղուկաս Ղուկասեանցս 5 ր., Գասպար Ասլանեանց 2 ր., Գալուստ Անդրեասեանց 5 ր., Աւագ Թարումանով 5 ր., Եղիազար Յովհաննեսեանց 15 ր., Սահակ Աւանով 5 ր., Խանածիր Ռոստոմով 5 ր., Յարութիւն Յովսեփեանց 3 ր., Ղազարեանց Սեդրակ 2 ր., Մուրատ Լազարեանց 3 ր., Գասպար Լազարեանց 3 ր., Յակոբ Մարգարեանց 1 ր., Բաբայ Մնացականով 2 ր., Կարապետ Կոստանեանց 1 ր., Աստուածատուր Աւագեանց 3 ր., Եղիազար Մովսէսեանց 15 ր., Մանուկ Սարգսեանց 1 ր., Մանուկ Խալաթ Գասպարեանց 2 ր., Եղոյ Խուդաբերդեանց 3 ր., Աւագիկ Ռեանով 3 ր., Վարդան Յարութիւնով 1 ր., Աւետիք Բուդաղով 1 ր., Խոջայ Կարապետով 1 ր., Յակոբճան Տէր Յարութիւնեանց 1 ր., Մնացական Բարսեղեանեան 1 ր., Գէորգ Եփրեմով 2 ր., Յարութիւն Խալաթեանց 1 ր., Մարտիրոս Չուլիևով 1 ր., Բաբայ Դավիթեանց 3 ր.։ Ընդամենը գումարն է 96 ր.։

Ղուկաս Ղուկասեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարտի 8-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Վանքի մայր-եկեղեցում, ներկայութեամբ ազգային Գրիգոր եպիսկոպոս Աղափիրեանցի և քաղաքիս ամբողջ հայ հոգևորականութեան՝ շքեղ կերպով կատարեցաւ հանգուցեալ կայսր Աղեքսանդր Նիկոլաևիչի հոգեհանգիստը. Եկեղեցին լի էր հայ հասարակութեան բազմութեամբ. Աղափիրեանց եպիսկոպոսը մի ճառ առեց կայսրի մահուան առիթով և յիշեց այդ ճառի մէջ հանգուցեալ թագաւորի իր հպատակներին արած բոլոր բարերարութիւնները։

—

Երէկ, մարտի 10-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ գաւառական դատարանում քննուեցաւ Աղեքսանդր Սելիփովի գործը, որ մեղադրւում էր Բէժանովի սպանութեան մասնակցելու մէջ. Սելիփովի պաշտպան պ. Ամենեբրեխ Արծրունի էր. Պաշտպանը արդարացրեց Սելիփովին և ոչնչացրեց Գանձակի նահանգական դատարանի վճիռը, որով նա դատապարտուած էր 12 տարվայ տաժանակիր աշխատանքների։

—

Վաղուց արդէն զգացւում էր գերմանական-հայերէն բառարանի անհրաժեշտութիւնը. Այժմ պ. Զօրաւեան խնդրում է մեզ յայտնել, որ շուտով հրատարակելու է այդ տեսակ բառարան Վիեննայում և որ ցանկացողները գրել այդ բառարանին, կարող են դիմել պ. Ս. Դրատուրեանցի մագազինը Թիֆլիսում, Դվորցովի փողոցի վրայ։

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք փոքրիկ Լազարեան ուսուցչի լեզուով տպած «Օսմանեան թիւրքերի փոքր-Ասիայում երևալը և նրանց ձեռքով Կ. Պոլսի նուաճելը» վերնագրով փոքրիկ բրօշիւրը (Появленіе османскихъ турокъ въ Малой Азіи и завоеваніе ими Константинополя). Այդ յօդուածը նախ տպուեցաւ «Кавказскій Курьеръ» լրագրի բանասիրական բաժնի մէջ. Յօդուածը պարունակում է իր մէջ մի քանի հետաքրքիր պատմական տեղեկութիւններ։

—

ԴԻՐԲԷՆԴԻՑ տիկին Հռիփսիմէ Աստուածատուրեանցից ստացանք 68 րուբլ հետևեալ նամակով. «Անցեալ տարի 30-ին քաղաքիս Թատրոնական խումբը մի ներկայացումն տուեց, որից գոյացած 68 րուբլ զուտ արդիւնք յատկացրեց Հայաստանի սովատանջներին. Այս գումարը ուղարկելով խմբագրութեանդ կը խնդրեմ հասցնել, ուր հարկն է և «Մշակի» միջոցով առաջնան մասին տեղեկացնել հասարակութեանը»։

—

Մեզ հաղորդում են ՎԼԱԴԻ-ԿԱՎԿԱԶԻՑ, որ փետրուարի 28-ին այդտեղ կատարուեց մի յանդուգն եղեռնագործութիւն. Աւազակները ցերեկ ժամանակ մտնում են ... Աղաջանեանի տունը, զարկում են կանչում ... և երբ նա երևում է գռների մէջ, նրան բռնում են և սպանում են. Յետոյ տանում են նրա բոլոր շարժական կայքերը. Թողնելով Աղուլիսի ... ոստիկանութիւնը զարմանում է այդ տեղի առջևի վրայ։

—

Երեք չորս օր Ռուսաստանի փոստը չէր եկել Թիֆլիս, Կովկասեան սարերի վրայ եկած առատ ձիւների պատճառով. Երէկ վերջապէս ստացանք երեք փոստ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անգլիական պարլամենտից ընդունուած ապահովական բիլլի գործադրութիւնը արդէն սկսուեցաւ Իռլանդիայի մէջ. Այդ օրէնքի հիման վրայ կալանաւորուած են կալուածական միութեան երեք անդամներ և այդ կալանաւորութիւնների լուրը շուտով տարածուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ. Ուրիշ պետութիւնների մէջ այդպէս չէ լինում. Նրանց մէջ կարող են կալանաւորել հարիւրաւոր մարդիկ և այդ մասին ոչ մամուլը և ոչ հեռագիրը ոչինչ տեղեկութիւն չեն հաղորդի և այդպիսի իրողութիւնները անհետանալի կը մնան։ Շատ երկիրներ խնայելով կարող են նախանձով նայել այն բացառական դրութեան վրայ, որի մէջ այժմ գտնւում է Իռլանդիան։

Նորերում հեռագիրը հաղորդեց, որ անգլիական կառավարութիւնը բուրերից զինադադար է խնդրել. Այդ առիթով Գլադստոնը յայտնեց համայնքների ժողովի մէջ, որ կառավարութիւնը չէ հրամայել անգլիական զօրքերի հրամանատար գեներալ

մարդ. աւելի հետաքրքրութեամբ նայելով դէպի հասը.— բայց շատ հեռու են, դժուար է զբանել. թէ ում ոչխարներն են.

—Նա զիտեմ... ասաց Սալոմէն խորամանկ ժպիտով,— ձեր ոչխարներն են...

—Մեր ոչխարները այս կողմը չեն բերում.

—Այսօր բերել են...

—Ի՞նչու համար... հարցրեց Թամարը և նրա ձայնը զգալի կերպով դողաց.

—Նրա համար որ, դու այստեղ ես... ասաց Սալոմէն այժմ աւելի վճռական կերպով.

Թամարը ոչինչ չը պատասխանեց, գլուխը քարշ գցեց, բայց Սալոմէի սուր նկատողութիւնից անյայտ չը մնաց, որ իր գեղեցիկ ընկերուհու մեծ, սևորակ աչքերը լցուեցան արտասուքով.

—Ա՛խ, Թամար ջան, քո հոգուն մեռնեմ, ես ամենևին նպատակ չունէի վիրաւորելու քեզ, Թամար ջան, ինչու ես լաց լինում, անդադար կրկնում էր նա, իր գրկի մէջ խառնած սեղմելով Թամարին, որը հեկեկալով լաց էր լինում.

—Ամենքը ծիծաղում են ինձ վրայ... դու էլ ես ծիծաղում, Սալոմէ, ես քեզ իմ աչքի լոյսի պէս սիրում էի... ես քեզանից թաքուն ոչինչ չունէի... ես բոլորը պատմեցի քեզ... Ի՞նչ անեմ, Սալոմէ, ես էլ աշխատում եմ մոռանալ, յաւիտեան մոռանալ նրան, բայց որ չեմ կարողանում, էլ ինչ անեմ...

Թամարի աչքերը աւելի ևս լցուեցան արտասուքով, և նա երեսը ծածկելով երկու ձեռքով, գլուխը քարշ գցած, նստեց մի քարի վրայ, չը կամենալով այլ ևս առաջ գնալ. Սալոմէն ևս նստեց նրա մօտ, աշխատում էր մխիթարել նրան, սաստիկ փոշմանելով իր անզգուշութեան վրայ, որով անկարող էր ալեծի ընկերոջ սրտի ախտութիւնը և նոր ցաւ պատճառեց նրան.

Միւս աղջիկները արդէն գնացել էին բաւական հեռու և մտնում էին խաղողների մէջ։

Այդ ժամանակ մատուռի մօտ հասաւ մեծ պարոնը իր թիկնապահների և ուղեւորականների հետ. Բոլոր բազմութիւնը մի կողմ քաշուեցաւ ճանապարհ բաց անելու համար. Նրանք դուրս եկան ձիաներից և խուժում գնացին դէպի մատուռի փլատակները, նախ հանգստանալու և իրանց ուխտը կատարելու համար, որ աւետական ուխտն հանդէսր. Ջահանվանիութիւնը կառավարող արեգակ, եկեղեցական զաւի հետ, խունկ ծխեցին, բուրվառներով, երգելով զինուորների. Նրան. Մեծ պարոնը առաջ անցաւ և գնաց դէպի մատուռի սեղանը, որ միայն ամբողջ էր մնացել բոլորովին աւերակների մէջ։ Նրա հետ եկողները հետևեցին նրան. Սեղանի վրայ դրած էին խաչ, Աւետարան և մի քանի սրբոց մասունքներ. Նրանց մօտ դրած էր մի թաս դանձանակի համար. Մեծ պարոնը համբուրեց խաչը, Աւետարանը, սրբոց մասունքները, գցելով դանձանակի թասի մէջ մի քանի ոսկի դրամներ. Նրա օրինակին հետևեց նրա որդիակին. Եկեղեցականները դեռ երգում էին, ուշադրութեամբ նայելով դանձանակի թասի վրայ, որ այժմ բաւական նախանձելի դրութեան մէջ էր գտնւում. եկողներն անգամ համբուրելով սրբութիւնները, մի քանի անգամ անխտրաբար կերպով խաչակնքելով, նրանք հեռացան մատուռից և սկսեցին դիտել դէպի զարմար ընկուզենիները, որոնց նուիրական հովանիների ներքոյ հանգստանում էր իշխանական գերդաստանը.

Վերջը «մեծ մայրը», մեծ պարոնի տիկինը դեռ նստելով չորանոցում էր նստած, իսկ Մելիքենեայ իշխանուհու հետ. Թամարի մայրը դեռ առաջ-առաջ խօսում էր պառաւի հետ. Օրիորդները տակաւին չէին վերադարձել իրանց զուարճալի զբօսանքից.

Մեծ պարոնը մի բարեբահասակ տղամարդ էր, այն հնոյ տղամարդկերից մէկը, որ տանջւում է կովկասը, հետևեալով իր չեռների բարձր դագաթներին. Սպիտակ գինու բաժակը աղքատութիւնից երեսի թրթռած, անհաշիւ կայծն բոլորովին կարմիր գոյն էր տուել լուրջի հետ խառնուած. Նոյն գոյնը տարածւում էր նրա ականջների և խոշոր պատուած, ծուռ-ծուռ պարանոցի վրայ. Աչքերի մէջ արիւն կար. այդ տալիս էր նրան մի առանձին վայրենի բնաւորութիւն, որը մի և նոյն ժամանակ արտայայտում էր կատարեալ անհոգութիւն. Բոլորովին ածիլած երեսի վրայ հաստ բեխերը ձգւում էին մինչև ականջները. Բեխերի վրայ առանձին ուշադրութիւն էր դարձրած. բացի շրթունքի մազերից, աւելացրած էր նրանց հետ և մեծ քանակութեամբ ծնօտի մազերից. Գլխին դրած ունէր բուխարայի սև մորթից փոքրիկ գդակ, որ թեքւած էր դէպի աջ ականջի կողմը. Հագել էր վարդագոյն մետաքսից կարված, կարճ քուլաջայ, զարդարած ոսկեթել եզերքով. Մէջքը զօտեպատած էր ոսկի քամարով, որից քարշ էին ընկած՝ ատրճանակ, երկայն խէնջարը, խոշոր թուրը, նոյնպէս արծաթով պատած, կտրուած ... կերպասից կարված լայն շալվարի ... մէջ, որոնք Թիֆլիսի հին խորագների ձևով էին. Մեծ պարոնի ոտքերը թէ հագուստ ձևերով և թէ զէնքերով չէին զանազանւում նորանից. տարբերութիւնը միայն հագուստների նիւթերի և զէնքերի մէջն էր, որոնք այսքան էին զարկւում իրանց վրա խաղաղութեամբ.

—Ի՞նչու այդքան ուշացաք, հարցրեց մեծ պարոնի տիկինը, նախքան խաղալիքները մի կողմ դնելով, և ուրախ ժպիտը երեսին վրա կանգնելով. երբ նրա վեհանձնա ամուսինը իր խումբի հետ մտնելուց կանանց հասարակութեանը.

—Ինչպէս չուշանայի, պատասխանեց նա ուրախայն խորխռալով,— այդ անպիտան Աբրէկ ժամերով պահեց ինձ.

Աբրէկը ուրախութիւնից սկսեց ծափ տալ. Բայց տիրուհին սաստիկ հետաքրքրւում էր, թէ «անպիտանը» ինչ առիթով կարող էր ուշացնել իր ամուսնին. Երբ բոլորը նստեցին գորգերի վրայ, նա էլ բռնելով իր ամուսնի ձեռքից և նստեցնելով մօտիկայի վրայ, հարցրեց.

—Ի՞նչ բանի վրայ էր վէճը.

Դեռ մեծ պարոնը չը պատասխանած, Աբրէկ Թաւաքալի որդին առաջ ընկաւ.

—Ի՞նչ բանի վրայ պիտի լինէր, տիրուհի, — ասաց նա, մի առանձին անպարկեշտութեամբ կանգնելով կանանց հասարակութեան առջև, — մենք վիճում էինք այն բանի վրայ, թէ ով ում պիտի վճարել, եթէ նրա խաղը յաղթող կը հանդիսանայ.

—Մեծ պիտի կռուեցնէք այսօր, հարցրեց տիրուհին ժպտալով, — այդ լաւ է, մենք էլ լաւ թամաշայ կանենանք, դարձաւ նա դէպի միւս իշխանուհիները, որոնք բոլորն էլ պատասխանեցին նըրա ուրախութեանը նոյնպէս ուրախ ժպիտներով.

—Պիտի կռուեցնենք, պատասխանեց Աբրէկ Թաւաքալի որդին նոյն անպարկեշտութեամբ.— Խնդրում եմ իմ խաղը, փիղ է, փիղ. նրա հասար աշխարհ Վրաստանում չը կայ.

Բոլոր իշխանուհիների աչքերը դարձան դէպի